ਚੰਪਾ ਲਾਲ

ਬਨਾਮ

ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

(ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 2018 ਦਾ 4554)

26 ਅਪ੍ਰੈਲ, 2018

[ਜੇ. ਚੇਲਮੇਸ਼ਵਰ ਅਤੇ ਸੰਜੇ ਕਿਸ਼ਨ ਕੌਲ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਃ ਆਰਟੀਕਲ.243 ਕਯੂ -ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ-ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਮਿਤੀ 6.10.2008 ਨਪਾਸਰ ਪਿੰਡ ਦੀ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾ (ਮਿਊਂਸਪੈਲਿਟੀ) ਵਜੋਂ ਅਪਗ੍ਰੇਡ ਕਰਨ ਦੀ ਕਲਪਨਾ - ਉਕਤ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ 'ਤੇ, ਰਾਜ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਿਤੀ 18.09.2009 ਦੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ-ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਮਿਤੀ 18.09.2009 ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ-ਨਪਾਸਰ ਪਿੰਡ ਲਈ ਇੱਕ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦੁਬਾਰਾ ਤਾਜ਼ਾ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ-ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ-ਆਯੋਜਿਤਃ ਆਰਟੀਕਲ.243 ਕਯੂ ਇੱਕ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਖੇਤਰ ਲਈ ਨਗਰ ਪੰਚਾਇਤ, ਛੋਟੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰਾਂ ਲਈ ਨਗਰ ਕੌਂਸਲ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰਾਂ ਲਈ ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਤਿੰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਗਠਨ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ - ਆਰਟੀਕਲ.243 ਕਯੂ (2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਹ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਇੱਕ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਖੇਤਰ", "ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ" ਅਤੇ "ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ" ("ਖੇਤਰ") ਦਾ ਅਰਥ ਅਜਿਹੇ ਖੇਤਰ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ IX ਏ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ - ਧਾਰਾ 243 ਕਯੂ (2) ਅੱਗੇ ਗਵਰਨਰ ਨੂੰ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਖੇਤਰ ਦੀ ਆਬਾਦੀ, ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਘਣਤਾ, ਸਥਾਨਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਮਾਲੀਆ, ਗੈਰ-ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ, ਆਰਥਿਕ ਮਹੱਤਤਾ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਕਾਰਕ ਜੋ ਉਹ ਠੀਕ ਸਮਝਦੇ ਹਨ - ਇਸ ਲਈ, ਆਰਟੀਕਲ. 243 ਕਯੂ (2) ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਤੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਆਪਣੇ ਅਖਤਿਆਰ ਵਿੱਚ 'ਖੇਤਰਾਂ' ਨੂੰ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਾਪਦੰਡ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੇਤਰ ਇੱਕ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਖੇਤਰ ਹੈ ਜਾਂ ਛੋਟਾ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਜਾਂ ਵੱਡਾ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ-ਅਜਿਹੇ ਮਾਪਦੰਡ ਪੂਰੇ ਰਾਜ ਲਈ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ-ਇਹ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ, ਆਰਟੀਕਲ. 243 ਕਯੂ (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਗਰ ਨਿਗਮਾਂ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਜੋ ਧਾਰਾ 243 ਕਯੂ (2) ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ

ਚੰਪਾ ਲਾਲ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਨਪਾਸਰ ਪਿੰਡ ਦੀ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾ ਵਿੱਚ ਅਪਗ੍ਰੇਡ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਵਾਇਦ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ-ਇਸ ਲਈ, ਮਿਤੀ 6.10.2008 ਦਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਅਸਥਿਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਸ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਜੋ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਵੱਲ ਲੈ ਗਈਆਂ, ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੁਕਸ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹਨ - ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ IX ਏ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਰਟੀਕਲ. 243 ਕਯੂ (2) ਦੇ ਸਹੀ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਗਲਤ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ - ਰਾਜਸਥਾਨ ਮਿਊਂਸਪੈਲਟੀਆਂ ਆਰਡੀਨੈਂਸ, 2008-ਧਾਰਾ 3 (1) (ਏ)-ਮਿਊਂਸਪੈਲਟੀਆਂ।

ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ:

1. ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ IX ਏ (ਅਨੁਛੇਦ 243P ਤੋਂ 243ZG ਤੱਕ) ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ 74 (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1992 ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ 1.6.1993 ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 243 ਪੀ (ਈ) "ਮਿਊਂਸਪੈਲਿਟੀ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਆਰਟੀਕਲ 243 ਕਿਊ ਦੇ ਤਹਿਤ ਗਠਿਤ ਸਵੈ-ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸੰਸਥਾ। ਆਰਟੀਕਲ 243 ਕਯੂ ਤਿੰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਗਠਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ (i) ਇੱਕ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਖੇਤਰ ਲਈ ਨਗਰ ਪੰਚਾਇਤ, (ii) ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਲਈ ਨਗਰ ਕੌਂਸਲ ਅਤੇ (iii) ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਲਈ ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 243 ਕਯੂ (2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਹ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਇੱਕ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਖੇਤਰ", "ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ" ਅਤੇ "ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ" ("ਖੇਤਰ") ਦਾ ਅਰਥ ਅਜਿਹੇ ਖੇਤਰ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ IX ਏ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਆਰਟੀਕਲ 243 ਕਯੂ (2) ਅੱਗੇ ਗਵਰਨਰ ਨੂੰ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਖੇਤਰ ਦੀ ਆਬਾਦੀ, ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਘਣਤਾ, ਸਥਾਨਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਮਾਲੀਆ, ਗੈਰ-ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ, ਆਰਥਿਕ ਮਹੱਤਤਾ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਕਾਰਕ ਜੋ ਉਹ ਠੀਕ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਆਰਟੀਕਲ 243ਕਿਊ (2) ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਤੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ 'ਖੇਤਰਾਂ' ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਾਪਦੰਡ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਏ. ਆਰ. ਈ. ਏ. ਇੱਕ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਖੇਤਰ ਹੈ ਜਾਂ ਛੋਟਾ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਜਾਂ ਵੱਡਾ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਹੈ।

ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ. ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮਾਪਦੰਡ ਪੂਰੇ ਰਾਜ ਲਈ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਆਰਟੀਕਲ 243ਕਿਊ (1) ਤਹਿਤ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਗਰ ਨਿਗਮਾਂ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 6,7,8 ਅਤੇ 9] [632- ਐਫ-ਜੀ; 633-ਈ-ਐਚ; 634-ਏ-ਬੀ]

ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਕਿ ਕੀ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 243 (ਪ੍ਰਸ਼ਨ) (2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੋਈ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਦੋ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਮਿਤੀ 4.7.1995 ਅਤੇ 30.4.2012 ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਦੋਵਾਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਰਾਜਸਥਾਨ ਮਿਊਂਸਪੈਲਿਟੀ ਐਕਟ, 1959 (ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ) ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਮਿਊਂਸਪੈਲਿਟੀਜ਼ ਐਕਟ, 2009 ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਸਰੋਤ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਘੋਸ਼ਣਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਧਿਕਾਰ, ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਤੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਸਿਰਫ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਉਪਰੋਕਤ ਦੋ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਰਗੀਕਰਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਆਰਟੀਕਲ 243Q (2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਆਰਟੀਕਲ 243 (ਕਿਊ) (2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਜੋ ਆਰਟੀਕਲ 243 ਕਿਊ (2) ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਪਾਸਰ ਪਿੰਡ ਦੀ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾ ਵਜੋਂ ਅਪਗ੍ਰੇਡ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਾਰੀ ਕਵਾਇਦ-[ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 243 ਕਿਊ (1) (ਏ) ਵਿੱਚ ਦੱਸੀ ਗਈ ਨਗਰ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ] ਗੈਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 243 ਕਿਊ ਅਧੀਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਮਿਤੀ 6.10.2008 ਦਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਅਸਥਿਰ ਹੈ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਬੰਧਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕਦਾ, ਖ਼ਾਸਕਰ ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੈ।

ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਜੋ ਅਦਾਲਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 10,11] [634-ਸੀ-ਜੀ; 635-ਏ]

ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਮਿਤੀ 6.10.2008 ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਉਸ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ, ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਜੋ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਵੱਲ ਲੈ ਗਈਆਂ, ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੁਕਸ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ IXਏ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 243 ਕਿਊ (2) ਦੇ ਸਹੀ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਫੈਸਲੇ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 12] [636-ਏ-ਬੀ]

ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲਾ: ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰ. 2018 ਦੇ 4554.

ਜੋਧਪੁਰ ਵਿਖੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਮਿਤੀ 12.09.2016 ਤੋਂ ਡੀ. ਬੀ. ਸਿਵਲ ਸਪੈਸ਼ਲ ਅਪੀਲ ਨੰ. 2016 ਦੇ 667.

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਐਸ਼ਵਰਿਆ ਭਾਟੀਆ, ਅਮਿਤ ਵਰਮਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਤਾਨਿਆ ਪਾਤਰਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰਿਤੂ ਅਪੂਰਵਾ, ਵਿਸ਼ਵਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਐਡ. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ।

ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ, ਐਸ. ਵਕੀਲ, ਸ਼ਿਵ ਮੰਗਲ ਸ਼੍ਰੀਮਾ, ਜਯੰਤ ਭੱਟ, ਉਮੰਗ ਵਰਮਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਜਯੋਤੀ ਸ਼ਰਮਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ਿਖਾ ਸੰਧੂ, ਰੋਹਿਤ ਕੇ. ਸਿੰਘ, ਏ. ਸੁੱਬਾ ਰਾਓ, ਅੰਨਾਮ ਡੀ. ਐਨ. ਰਾਓ, ਏ. ਵੈਂਕਟੇਸ਼, ਸੁਦੀਪਤੋ ਸਰਕਾਰ, ਰਾਹੁਲ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਤੁਲਿਕਾ ਚਿੱਕਰ, ਵਕੀਲ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ

ਚੈਲਮੇਸ਼ਵਰ, ਜੇ. 1. ਛੁੱਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

2. ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਅਪੀਲਾਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 243 ਕਿਊ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। 3. ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਸ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਪੂਰੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਮੁਕੱਦਮਾ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾ (ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾ) ਸ਼੍ਰੇਣੀ IV ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਪਾਸਰ ਪਿੰਡ ਦੀ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਮਿਤੀ 6.10.2008 ਦੇ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਅੱਪਗ੍ਰੇਡੇਸ਼ਨ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ।

[1] ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾ ਆਦੇਸ਼ 2008 ਦੀ ਧਾਰਾ 3 (1) (ਏ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਨਪਾਸਰ ਨੂੰ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾ ਚੌਥੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਨਪਾਸਰ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸੀਮਾ/ਖੇਤਰ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾ ਨਪਾਸਰ ਦਾ ਖੇਤਰ ਹੋਵੇਗਾ।

ਰਾਜਸਥਾਨ ਮਿਊਂਸਪੈਲਿਟੀਜ਼ ਆਰਡੀਨੈਸ 2008 ਦੀ ਧਾਰਾ 3 (1) (ਏ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ। ਉਕਤ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਨੂੰ ਰਾਜਸਥਾਨ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਨੇ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਿੱਟ ਅਪੀਲ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਹੋਣ ਦੌਰਾਨ, ਮਿਤੀ 6.10.2008 ਦਾ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਮਿਤੀ 18.9.2009 ਦੇ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਰਿੱਟ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਵਿਅਰਥ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

4. ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਮਿਤੀ 18.9.2009 ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਇਕ ਹੋਰ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਕਤ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਆਪਣੇ 13.5.2015 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਦੁਖੀ, ਐੱਸਐੱਲਪੀ (ਸੀ) ਨੰ. 11091/2017 ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਇਆ ਸੀ. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਨਪਾਸਰ ਪਿੰਡ ਲਈ ਇੱਕ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ 2.6.2016 ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਕਤ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਨੂੰ ਮਿਤੀ 3.8.2016 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ. ਅਪੀਲ 'ਤੇ, ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਮਿਤੀ 12.9.2016 ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਦੁਖੀ, ਐੱਸਐੱਲਪੀ (ਸੀ) ਨੰ. 2016 ਦਾ 38618 ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

5. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਦੋ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਉੱਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਧਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦਲੀਲਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਵਾਬਦੇਹ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਜੋ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਦੋ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈਆਂ, ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹਨ ਜੋ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਤੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

6.ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ IX ਏ (ਅਨੁਛੇਦ 243 ਪੀ ਤੋਂ 243ਜ਼ੈੱਡ.ਜੀਤੱਕ) ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ 74 (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1992 ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ 1.6.1993 ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 243 ਪੀ (ਈ) "ਮਿਊਂਸਪੈਲਿਟੀ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਆਰਟੀਕਲ 243 ਦੇ ਤਹਿਤ ਗਠਿਤ ਸਵੈ-ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 243 ਕਿਊ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਐਲਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈਃ

[2] ਇਸ ਆਰਡੀਨੈਸ ਨੂੰ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜਸਥਾਨ ਮਿਊਂਸਪੈਲਿਟੀਜ਼ ਐਕਟ, 2009 ਨਾਲ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

[3] ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਨਤੀਜਾ ਐਕਟ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

"243Q. ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾਵਾਂ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਃ - (1) ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ
(ਏ) ਇੱਕ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਖੇਤਰ ਲਈ ਇੱਕ ਨਗਰ ਪੰਚਾਇਤ (ਜੋ ਵੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ) ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਭਾਵ, ਇੱਕ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਖੇਤਰ;
(ਬੀ) ਛੋਟੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਲਈ ਇੱਕ ਨਗਰ ਕੌਂਸਲ; ਅਤੇ
(ਸੀ) ਇਸ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਲਈ ਇੱਕ ਨਗਰ ਨਿਗਮਃ

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਇਸ ਖੰਡ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਨਗਰਪਾਲਿਕਾ ਦਾ ਗਠਨ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜੋ ਰਾਜਪਾਲ, ਖੇਤਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਉਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਸੰਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਨਗਰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਜੋ ਉਹ ਜਨਤਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝੇ, ਇੱਕ ਉਦਯੋਗਿਕ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

(2) ਇਸ ਅਨੁਛੇਦ ਵਿੱਚ "ਇੱਕ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਖੇਤਰ", "ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ" ਜਾਂ "ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਅਜਿਹਾ ਖੇਤਰ ਜੋ ਰਾਜਪਾਲ, ਖੇਤਰ ਦੀ ਆਬਾਦੀ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਘਣਤਾ, ਸਥਾਨਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਮਾਲੀਆ, ਗੈਰ-ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ, ਆਰਥਿਕ ਮਹੱਤਤਾ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜਨਤਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

7.ਆਰਟੀਕਲ 243 ਕਿਊ ਤਿੰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਗਠਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ (i) ਇੱਕ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਖੇਤਰ ਲਈ ਨਗਰ ਪੰਚਾਇਤ, (ii) ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਲਈ ਨਗਰ ਕੌਂਸਲ ਅਤੇ (iii) ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਲਈ ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

8.ਆਰਟੀਕਲ 243ਕਿਊ (2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਹ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਇੱਕ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਖੇਤਰ", "ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ" ਅਤੇ "ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ" (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਏ. ਆਰ. ਈ. ਏ. ਐੱਸ". ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦਾ ਅਰਥ ਅਜਿਹੇ ਖੇਤਰ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ IX ਏ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਆਰਟੀਕਲ 243 ਕਿਊ (2) ਅੱਗੇ ਗਵਰਨਰ ਨੂੰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਖੇਤਰ ਦੀ ਆਬਾਦੀ, ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਘਣਤਾ, ਸਥਾਨਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਮਾਲੀਆ, ਗੈਰ-ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ, ਆਰਥਿਕ ਮਹੱਤਤਾ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਕਾਰਕ ਜੋ ਉਹ ਠੀਕ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।

9. ਇਸ ਲਈ, ਆਰਟੀਕਲ 243ਕਿਊ (2) ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਤੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਾਪਦੰਡ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਏ. ਆਰ. ਈ. ਏ. ਇੱਕ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਖੇਤਰ ਹੈ ਜਾਂ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਜਾਂ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਹੈ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮਾਪਦੰਡ ਪੂਰੇ ਰਾਜ ਲਈ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਆਰਟੀਕਲ 243ਕਿਊ (1) ਤਹਿਤ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਗਰ ਨਿਗਮਾਂ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

10.ਇਹ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਕਿ ਕੀ ਆਰਟੀਕਲ 243 (ਕਿਊ) (2) ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਕੁਮਾਰ ਨੇ ਮਿਤੀ 4.7.1995 ਅਤੇ 30.4.2012 ਨੂੰ ਦੋ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ। ਦੋਵਾਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ' ਤੇ, ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ "ਰਾਜਸਥਾਨ ਮਿਉਂਸਪੈਲਿਟੀ ਐਕਟ, 1959 (ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ) ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਮਿਉਂਸਪੈਲਿਟੀਜ਼ ਐਕਟ, 2009 ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਦੋ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਸਰੋਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਐਲਾਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਤੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਸਿਰਫ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਉਪਰੋਕਤ ਦੋ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਰਗੀਕਰਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਆਰਟੀਕਲ 243 ਕਿਊ (2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਆਰਟੀਕਲ 243 (ਪ੍ਰਸ਼ਨ) (2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

11.ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਜੋ ਆਰਟੀਕਲ 243 ਕਿਊ (2) ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਪਾਸਰ ਪਿੰਡ ਦੀ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾ ਵਜੋਂ ਅਪਗ੍ਰੇਡ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਾਰੀ ਕਵਾਇਦ-[ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 243 ਕਿਊ (1) (ਏ) ਵਿੱਚ ਦੱਸੀ ਗਈ ਨਗਰ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ] ਗੈਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 243 ਕਿਊ ਅਧੀਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਮਿਤੀ 6.10.2008 ਦਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਅਸਥਿਰ ਹੈ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਬੰਧਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰੋਕਦਾ।

ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸਥਾਪਤ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹਨ।

[4] ਐੱਸ.ਸੀ.ਪਰਾਸ਼ਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਵਸੰਤਸੇਨ ਦਵਾਰਕਾਦਾਸ ਅਤੇ ਹੋਰ, ਏ. ਆਈ. ਆਰ. 1963 ਐਸ. ਸੀ. 1356

98. ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ 1953 ਦੇ ਸੋਧ ਕਾਨੂੰਨ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸੈਕਸ਼ਨ 34 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗੈਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 31 ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ। ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਧਾਰਾ 31 ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦਾ ਨਿਆਂਇਕ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਐਕਟ 1953 ਦੀ ਧਾਰਾ 31 ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ 1953 ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੋਧਾਂ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ 1 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1948 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਾਲ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਜਾਂ ਮੁੜ ਮੁਲਾਂਕਣ 'ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਧਾਰਾ 34 ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ। ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਲਈ ਸੈਕਸ਼ਨ 34 ਨੂੰ ਸੈਕਸ਼ਨ 31 ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਮਾਣ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਅਤੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 34 ਨੂੰ ਪਿਛੋਕੜ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਭੁੱਲ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਤਰਕ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

121. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 34 (3) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, ਰਿਟਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ (7-3-1951 ਅਤੇ 14-1-1952) ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਮਿਤੀ (17-11-1953)। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਪ੍ਰੈਲ, 1952 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਧਾਰਾ 34 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ 3 ਅਧੀਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਜਾਂ ਮੁੜ-ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਚਾਰ ਸਾਲ ਦੀ ਸੀਮਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਸੋਧ ਐਕਟ 1953 ਦੀ ਧਾਰਾ 18 ਦੁਆਰਾ ਜੋੜ ਕੇ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 31 ਦੁਆਰਾ ਸੋਧ ਐਕਟ 1953 (1-4-1952) ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ ਨੂੰ ਵੈਧ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੇ ਕਾਰਵਾਈ 8 ਸਤੰਬਰ, 1948 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਧਾਰਾ 31 ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ, ਇਹ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਧਾਰਾ 31 ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖੇ। ਜੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿਯਮ ਜਾਂ ਫੈਸਲੇ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮੌਜੂਦ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮਾਣਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਖੁਦ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਰਾਏ ਲਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 66 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਸਹੀ ਉੱਤਰ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਜਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਅਜਿਹੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲੇ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨਃ ਕੁਸੁਮਬੇਨ ਮਹਾਦੇਵੀਆ ਬਨਾਮ ਸੀ. ਆਈ. ਟੀ. [(1960) 3 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 417], ਜ਼ੋਰਾਸਟਰ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਸੀ. ਆਈ. ਟੀ. [(1961) 1 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 210] ਅਤੇ ਸਿੰਧੀਆ ਸਟੀਮ ਨੇਵੀਗੇਸ਼ਨ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਸੀ. ਆਈ. ਟੀ. [(1961) 42 ਆਈ. ਟੀ. ਆਰ. 589] ਦਾ ਤਾਜ਼ਾ ਮਾਮਲਾ ਦੇਖੋ। ਇਸ ਲਈ, ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਧਾਰਾ 31 ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

12. ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇਹ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮਿਤੀ 6.10.2008 ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ, ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਜੋ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੀਆਂ, ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੁਕਸ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ IX ਏ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 243 ਕਿਊ (2) ਦੇ ਸਹੀ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਫੈਸਲੇ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹਨ।

13. ਐਸਐਲਪੀ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 11091/2017 ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਰਾਜ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਕੀਲ ਏ. ਸੁੱਬਾ ਰਾਓ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਕਿ ਅੰਤਰਾਲ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਸ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਦਯੋਗਾਂ, ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ, ਆਦਿ) ਇਹ ਭੂਗੋਲਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾ ਵਿੱਚ ਅਪਗ੍ਰੇਡ ਕਰਨ ਦੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦਾ ਅਸਰ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਵਿੱਚ ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨਾਲ ਗੈਰ-ਰਾਜ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਪੱਖਪਾਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਰਾਓ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਦਯੋਗਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਡਰ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ੰਕਾਵਾਂ ਲਈ ਦਲੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਕਾਰਨ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕੇ। ਇਸ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਦੇਵਿਕਾ ਗੁਜਰਾਲ ਦੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Megha Tak

Advocate Megha Tak